

CIV-CARE_Poo1-18plus

Position Paper

Informele derden en schijnmandaat binnen zorgketens

Datum: 18 januari 2026

Versie: v1.00

Reeks: CIV-CARE Poo1-18plus – Normatieve Position Papers

Status: Officieel kaderdocument

Voorwoord (uniform CIV-CARE)

Deze position paper maakt deel uit van de **CIV-CARE Poo1-18plus reeks**: een samenhangend geheel van normatieve en juridisch-duidelijke documenten die **structurele mechanismen binnen volwassenenzorg en dwangcontexten (18+)** analyseren en begrenzen.

De CIV-CARE Poo1-18plus position papers:

- zijn **thema- en mechanismegericht**, niet casusgericht;
- functioneren als **modulair toetsingskader**;
- zijn bedoeld voor gebruik door **rechtbanken, toezichthouders, klachtencommissies en bestuursorganen**;
- beogen herstel van **rechtsstatelijke proportionaliteit, participatie en menselijke maat**.

Deze documenten zijn complementair aan wet- en regelgeving en vervangen geen wettelijke toetsing, maar maken **structurele risico's zichtbaar** die in individuele procedures vaak slechts indirect of gefragmenteerd aan het licht komen.

1. Doel en positionering

Deze position paper beschrijft **de inzet van informele derden en het ontstaan van schijnmandaat** als een **structureel mechanisme** binnen volwassenenzorg en aanverwante zorg- en beschermingsketens, in het bijzonder waar sprake is van **dwang, drang of feitelijke afhankelijkheid**.

Het mechanisme wordt gepositioneerd als:

- een **procedureel en bestuurlijk machtsmechanisme**;
- een **verstoringfactor van transparante besluitvorming**;
- een **ketenversterkend patroon** dat verantwoordelijkheidsdiffusie faciliteert.

De paper functioneert als **verdiepende toetsingspaper**, vaak in samenhang met triangulatie, narratiefvorming en indirecte participatie.

2. Kernbegrippen

2.1 Informele derden

Onder **informele derden** wordt verstaan:

personen of entiteiten die feitelijk invloed uitoefenen op communicatie, beeldvorming of besluitvorming binnen een zorgketen, zonder dat hun rol, bevoegdheid of verantwoordelijkheid formeel is vastgelegd of juridisch is gelegitimeerd.

2.2 Schijnmandaat

Onder **schijnmandaat** wordt verstaan:

de situatie waarin een derde optreedt alsof deze beschikt over vertegenwoordiging, beslissingsbevoegdheid of inhoudelijke autoriteit, terwijl daarvoor geen expliciet, toetsbaar en rechtsgeldig mandaat bestaat.

Informele derden en schijnmandaat zijn:

- geen incidentele organisatorische onvolkomenheden;
- geen onschuldige praktijkafspraken;
- maar **structurele patronen met juridische en normatieve consequenties**.

3. Juridisch en normatief kader

De inzet van informele derden en schijnmandaat raakt aan fundamentele rechtsbeginselen en wettelijke verplichtingen, waaronder:

- **Zorgvuldigheidsbeginsel** (Awb art. 3:2);
- **Motiveringsplicht** (Awb art. 3:46);
- **Evenredigheidsbeginsel** (Awb art. 3:4 lid 2);
- **Duidelijkheid van bevoegdheden en verantwoordelijkheid** (Awb);
- **Autonomie en informatieplicht** (WGBO);
- **Minst ingrijpende zorg en herstelgerichtheid** (WvGGZ art. 2.1 en 2.2);
- **Eerbiediging van privéleven en autonomie** (art. 8 EVRM);
- **Recht op effectieve rechtsbescherming** (art. 13 EVRM);
- **Gelijke erkenning voor de wet** (CRPD art. 12).

Bevoegdheidsuitoefening zonder formeel mandaat is **juridisch onhoudbaar**.

4. Informele derden als ketenversterkend mechanisme

De inzet van informele derden functioneert binnen volwassenenzorg zelden op zichzelf. In de praktijk vormt zij een **verbindend mechanisme** tussen meerdere structurele patronen, waaronder:

- **Triangulatie**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Triangulatie-als-structureel-mechanisme-binnen-volwassenenzorg);
- **Indirecte participatie en structurele stemvervangning**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Indirecte-participatie-en-structurele-stemvervangning);
- **Narratiefvorming en dossierconstructie**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Narratiefvorming-en-dossierconstructie-als-machtsmechanisme);
- **Verantwoordelijkheidsdiffusie en ketenafscherming**
(→ CIV-CARE_P001-18plus_PP_Verantwoordelijkheidsdiffusie-en-ketenafscherming).

Schijnmandaat legitimeert besluitvorming **zonder herleidbare verantwoordelijkheid**.

5. Kenmerkende verschijningsvormen

Informele derden en schijnmandaat zijn herkenbaar aan onder meer:

- optreden “namens” organisaties zonder formele aanwijzing;
- inhoudelijke sturing zonder vastgelegde bevoegdheid;
- verwijzing naar “overleg”, “advies” of “afstemming” zonder transparantie;
- ontbreken van mandaatbesluiten of volmachten;
- onduidelijkheid over aanspreekbaarheid bij besluiten;
- wisselende rolopvattingen zonder vastlegging.

6. Gevolgen

6.1 Voor betrokkenen

- verlies van inzicht in besluitvorming;
- verminderd correctievermogen;
- ondermijning van rechtsbescherming;
- toename van afhankelijkheid en machteloosheid.

6.2 Voor het systeem

- diffuus verantwoordelijkheidsbeeld;
- afname van bestuurlijke controleerbaarheid;
- normalisering van ondoorzichtige besluitvorming;
- verhoogd risico op structurele zorgafhankelijkheid.

7. Toetsingscriteria (geactualiseerd)

Van juridisch problematisch gebruik van informele derden of schijnmandaat is sprake indien één of meer van de volgende **objectief vaststelbare omstandigheden** zich voordoen:

1. Besluitvorming wordt beïnvloed door personen zonder formeel mandaat;
2. Mandaat, rol of bevoegdheid is niet schriftelijk vastgelegd;
3. Verantwoordelijkheid voor besluiten is niet herleidbaar;
4. Betrokkene kan niet vaststellen wie beslissingsbevoegd is;
5. Schijnmandaat wordt structureel ingezet ter legitimering van beleid of zorg.

Escalatielogica:

Indien bovenstaande criteria aanwezig zijn, dient verplicht te worden getoetst op triangulatie, narratiefvorming, indirecte participatie en verantwoordelijkheidsdiffusie conform de overige CIV-CARE Poo1-18plus position papers.

8. Gebruik binnen CIV-CARE dossiers

Deze position paper fungeert als:

- **verdiepingspaper** bij onduidelijke besluitvorming;
- **normatief toetsingskader** voor mandaat- en rolvragen;
- **juridisch anker** in klachten, bezwaar, beroep en toezicht.

Voorbeeldformulering:

“De inzet van informele derden zonder transparant mandaat in dit dossier vereist toetsing aan de CIV-CARE Poo1-18plus position papers inzake triangulatie, narratiefvorming en verantwoordelijkheidsdiffusie.”

9. Juridische kwalificatie en slotbeschouwing (uniform CIV-CARE)

De inzet van informele derden en schijnmandaat vormt geen organisatorisch detail, maar een **procedurele ingreep met verstrekken rechtsstatelijke gevolgen**.

Juridisch kwalificeert dit patroon als:

- geen strafrechtelijke beschuldiging;
- **bestuursrechtelijk onzorgvuldig handelen** bij onduidelijke bevoegdheidsuitoefening;
- potentieel **civielrechtelijk relevant** bij aantoonbare schade;
- **mensenrechtelijk relevant** waar autonomie en rechtsbescherming structureel worden ondermijnd.

Deze position paper markeert schijnmandaat als **kritisch kantelpunt** binnen volwassenenzorg en als aanleiding voor normatieve en juridische correctie.

CIV-CARE P001-18plus – Position Paper

opgesteld door:

Alexander Groenheide
Voorzitter | Stichting De kamer van Sociale Waarden
Menselijke waardigheid als fundament.

info@dekvsw.nl | www.dekvsw.nl

 06 53 44 50 54

 Laurastraat 87, 6471 JJ Eygelshoven

 KVK: 97098817 | RSIN: 867909274

W: DeKvSW.nl

CIV initiatieven:

CIV-CARE.nl | CIV-RAMP.nl | CIV-CAMP.nl | CIV-CALL.com

Burgerschapseducatie/ theater en filmeducatie: Ubuntukids.nl